on S. Eesti Kirjanduse Seltsi abiesimees, Akad. Emakeele Seltsi, mille asutajate hulka on kuulunud, esimees ja Eesti Biograafil. Leksikoni toimetuse liige ning teotseb 1924. a. alates »Eesti Keele« toimetajana. — S. sulest on ilmunud tõlgetena prantsuse keelest »Prantsuse antoloogia« (Tartu, 1918), G. Flaubert »Kolm lugu« (Tartu, 1922) ja Voltaire »Candide» (Tartu, 1928).

Isikl. j. m. saadud andmed. *T.*

SAARINEN, Gottlieb Eliel, arhitekt, sünd. 20. VIII 1873 ukj. Rantasalmel Soomes praosti pojana, õppis alates a.-st 1893 Helsingi polütehnikumis, mille lõpetas a. 1897 ja teotses aa. 1897—1905 Helsingis arhitektuuribüroo Gesellius-Lindgren-Saarinen ühe juhatajana, milline büroo ehitas mitu väljapaistvat hoonet Soomes ja välismaal. A. 1905 valiti S. Peterburi kunstide-akadeemia liikmeks ja kutsuti s. a. osa võtma Haagi rahupalee projektide võistlusest; tema vastavad kavandid leiduvad Helsingi Ateneumis. Ülalmainitud büroo väljapanekud leidsid vastavat tähelepanu a. 1908 Viini arhitektuurikongressi näitusel ja a. 1913 rahvusvahelisel ehituskunsti näitusel Leipzigis; viimasel sai S. kuldauraha. S.-i iseseisvate projektide järgi on ehitatud Helsingi raudteejaamahoone, Joensuu ning Lahti raekojad ja palju muid hooneid Soomes; Eestis on tema loodud Krediitpanga maja Tallinnas (1912) ja Pauluse kirik Tartus (1915—19); Tallinna planeerimisvõistlusel sai ta a. 1913 oma plaani eest esimese auhinna, Tallinna uue raekojahoone plaanide võistlusel teise, kusjuures tema projekt määrati teostamisele. Linnade planeerimisküsimusis on S. eksperdina toiminud mitmes riigis ja samuti osa võtnud tagajärjekalt suuremate linnade planeerimiskavade võistlustest, saades m. s. II auhinna Austraalia uue pealinna Canberra plaani eest. Viimasel aastakümnel on ta tegev olnud välismail, peamiselt Põhja-Ameerikas. S. on soome uue ehitusstiili andelisem meister. Tema teostele on omane monumentaalne rahu ja tasakaal, lihtsus ja suurejoonelisus üldidees ja sulavus detailides.

Tietosanakirja VIII (1916) j. m. saadud andmed. *A. V.*

SAEBELMANN, A. P. K., vt. **KUNILEID.**

SAEBELMANN, Friedrich August, helilooja, sünd. 14. IX 1851 Karksis köstri pojana, õppis Karksi klk.-koolis ja Valga seminaris, kus sai J. Zimse'lt (vt.) õpetust muusikateoorias. Lõpetanud seminari a. 1871, oli S. 3 a. õpetajaks Anna-koolis Peterburis, õppis 1 a. Peterburi konservatooriumis prof. van Ark'i klaveriklassis ja sai a. 1880 Paistu kiriku organistiks ning kohaliku klk.-kooli õpetajaks, mis kohtadel püsis oma surmani 22. II 1911 Paistus. — S. oli hea pianist, kelle juures m. s. on õppinud Juh. Aavik (vt.). Komponistina on S. loonud koorilaule arvult rohkem, kui ta vend A. Kunileid (vt.); viimase looming tundub aga S.-i omast sügavamana ja tüsedamana. Siiski avaldub ka S.-i laules voolavalt loov talent, kuigi ta kirjutas saksa koorilaulu mõju all. Tema lauludest on populaarsemad »Palve«, »Ellerhein« ja »Kaunimad laulud pühendan sull'«.

Post. 1911, nr. 45; J. Siimer, Muusikaajaloo põhijooned (1921), lk. 54; Looming 1924, lk. 111 j. (L. Neuman). *L. N.*

SAHMEN, Johann Jacob, Tartu bürgermeister, sünd. Königsbergis 18. I 1700 ukj., õppis aa. 1715—19 Königsbergi ja Halle ülikoolis teoloogiat ja õigusteadust, tuli a. 1726 Baltimaale ja oli mõned aa. koduõpetajaks aadliperekonnis. 1733. a. sai S. advokaadiks Riia maakohtu juures ja fiskaaliks, järgm. a. advokaadiks õuekohtu juures ja kutsuti 1740. a. veebruaris Tartu bürgermeistriks. Alguses toimis S. selles ametis üksi; 1757. a. peale, mil heakorra ja politsei asjade jaoks ellu kutsuti teine bürgermeistri koht, oli ta esimeseks ehk justiitsbürgermeistriks. Põhja sõjale järgnenud hallil ja värvitul ajal, mil linnaelu peasisu moodustasid tühised tülitsemised ja protsessimised, näitas S. Tartu olude korraldamisel suurt agarust ja püsivust üles. Ta uuendas linna sisemist asjaajamist,pani maksma kindla kantseleilise korra ja seadis a. 1760 kodanikuraamatu sisse, mis sisaldab kronoloogilises järjekorras Tartu kodanikuks astunute, raeliikmete, gildide oldermannide j. t. nimed. S. pani täielisse korratusse langenud Tartu linnaarhiivis jälle kindla korra maksma, seadis kokku arhiivis leiduvate materjalide üldregistri ja koondas erakordse hoolsuse ning töövõimega paljud Tartu ajalugu valgustavate dokumentide ärakirjad monumentaalseiks käsikirjalisteks kogudeks. Viimastest mainitagu: 1) Das alte Dorpat . . ., mis sisaldab materjale peamiselt Poola aja kohta; 2) *Excerpta protocollorum. . .*, I köide aa. 1600—1709, II köide aa. 1719—58; 3) *Collectanea*, 2 köidet, mis sisaldavad peamiselt rae kirju XVIII sajandist S.-i kogud, mis alal hoitakse Tartu linna-arhiivis, pakuvad praeguselgi ajal Tartu ajaloo uurijaile suurt tuge. Ka koostas S. Tartu linna usaldusväärse kirjelduse »Nachrichten von der Stadt Dorpat«, mis lühendatult ilmus a. 1764 Müller'i »Sammlung russischer Geschichte« IX köites (selle mustand Tartu rae koopiate-raamatus a. 1764). A. 1765 vabastati S. omal palvel bürgermeistri ametist, kusjuures linn ta dokumentidekogud omandas. S. suri 16. V 1769 Tartus.

Gadebusch, Abh., lk. 201—09; Recke-Napiersky IV; Verh. GEG VII, 3 (R. Hausmann); P. Treiberg,